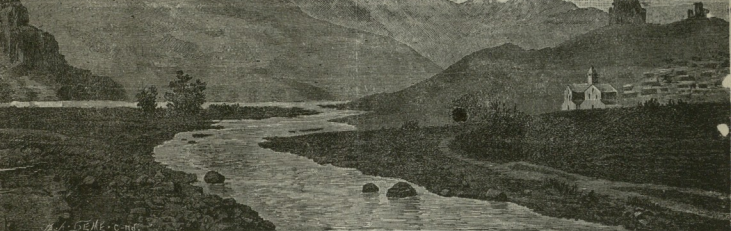

კ ვ ა ლ ი

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი; გამოდის ქრველ კვირა დღეს.

№ 40

ს ე კ ტ ე მ ბ ე რ ი 21 1897 წ.

№ 40

შინაარსი: საერო კრებულის გამო X-სი, — ფილოქსერა და ამერიკელი ვაჭრების სანაშენი ს. ქვარიანისა, — სხვადასხვა ამბები, — ჯ. ლესი განდევნილია, — „კვალის“ კორესპონდენტები, — ილქინანი ახლაბედა, — გიტარი? ლესი ფანდისა, — მგზავრის შენიშვნება (გაგრძელება) ფ. პატრიშვილისა, — ჰეირფასი ბორჯილი შარგანზადესი, (დასასრული) თარგ დ. ტვრ-ღავითანისა და განცხადება.

კვირას, 21 სექტემბერს ქვაშეთის წმ. გიორგის ეკლესიაში **თ. ნიკოლოზოვს** დახვითის კე დისამიკის გარდაცვალების მეთრმობე დღეს გარდახდილი იქმნება წირვა და პანაშვიდი.

საერო კრებულის განცხადება.

როთი თვალ-საჩინო თვისება ნაკლებათ განათლებული ზ განვითარებული ქვეყნისა ის არის, რომ მისი ინტელიგენცია დინჯათ და შეუჩერებლათ კი არ მოქმედობს, იგი უფრო დროთი დრო აფეთქდება და ისევე ჩაუშვდება. ამიტომაც შესაძლოა რომ ეს თვისება, საზოგადო საქმე, ქვეყნისთვის დიდი სიყვითის მოტანი იყოს, მაგრამ ხალხ-

ში შესაფერ ნიადაგს ვერ პოულობდეს. სულ სხვა განვითარებულ ქვეყნებში, იქ საკმარისია რომ მოწინავე წრე დარწმუნდეს ამა თუ იმ აზრის განხორციელება აუცილებელ საჭიროებას შეადგენსო, მაშინვე დაიწყება სისტემატიური ქადაგი მიტინგებზე, წერა ჟურნალ-გაზეთებში, ერთი სიტყვით ყოველი ღონის ძიება მიიღება, რომ საქმე განხორციელდეს. ამ სისტემატიურ მოქმედებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. ხალხი ნელ-ნელა ეჩვევა რომელიმე აზრს, ნათლათ შეიგნებს მის ღირსებას და მნიშვნელობას, მაშინ მისი განხორციელებაც არავითარ სძინელს არ შეადგენს. აქ კიდევ ღირს-შესანიშნავეია ერთი მოვლენა: ჩვენში საკმარისია ერთი რამ დაბრკოლება გადაველობოს წინ, მაშინვე ხალხის დაეკარგავთ და საქმეს მივატოვებთ.

სულ სხვა გეგმათ მოიქცევიან განვითარებულ ქვეყნებში. იქ რამდენათ მეტი გაჭირება და ხფათი მოვლით, იმდენათ მატულობს მათი მზუნეობა. ვერავითარი დაბრკოლება ვერ შეაჩერებს მათ. ასეც უნდა იყოს. ყოველი საზოგადო საქმე ყველაზე უწინ იმით არის შესანიშნავე, რომ იგი დიდ მნიშვნელოვანია და მისი მნიშვნელობა დღითი და საათით კი არ ითვლება, არამედ ათეული წლით, ამიტომაც თუ დღეს ვერ განხორციელებთ, ხელოსთვის ზრუნავთ, ხელოთუ ვერ განხორციელებთ, ზევ, ერთი თაობა ვერ შეძლებს, მეორე შეუდგება, მეორე ვერ შეძლებს, მესამე გააგრძელებს.

ჩენი საზოგადო საქმის ინტერესი ამდენათ ძლიერი ვერ იქნება, ამიტომ თითო-ორილა მოღვაწის მოქმედება, რომელიც სისტემატიურათ მიმართულია ჩენი თვით შეგნებულობის განსაერთარებლათ, დიდათ საპატიოა უნდა იყოს.

დღეს ჩვენში აღძრულია კითხვა ერობის შემოღებაზე. ერობა ჩვენთვის დღემდედღე პირობებში ერთათ-ერთი დაწვებულებაა, რომლის შემოღება სანატრელია უნდა ჩათვალოს. ვერ ვიტყვით, რომ ჩვენ შესაფერათ ვიცნობდეთ ამ დაწვებულებას. მეტის-მეტათ სასარგებლო არის მისი დაახლოვებით გაცნობა, ამიტომ სიხარულით უნდა მივეგებოთ „ახალი მიმოხილვის“ მოქმედებას. ამ განხეთის რედაქციას განუზრახავს დაბეჭდოს ცალ-ცალკე კრებულებათ ყოველი, რაც ითმის და დაიწერება ჩვენში ერობის შემოღების შესახებ. დღეს გამოვიდა პირველი ნაწილი სახელათ: Записки и статьи о введении замскихъ учреждений въ Тиф. губ. *) ეს წიგნაკი უფრო იმითა შესანიშნავი, რომ იგი ასე თურსე გავაცნობს არა თუ ამ დაწვებულების კუთილ მყოფელთა აზრს, მის ორგულებსაც ენება. საზოგადოათ დღეს ჩვენში ჯერ-ჯერობით ბევრი რამ გამოუკრეველია. ამისთანა მდგომარეობაში კი კაცს ძროვილ უჭირს ვაპროჩოს მეგობარი ორგულისა და მტრისაგან. ხოლო როცა წამოადგება რომელიმე დიდ-მნიშვნელოვანი კითხვა, მაშინ ასე თუ ისე ყველანი იძულებული არიან თავისი მალული აზრები გამოამჟღავნონ. მაგრამ აქ კიდევ ერთ მოვლენას შევხვდებით, რომელიც ჩენი საზოგადოებრივი ცხოვრების განუვითარებლობით აიხსნება. დაწინაურებულ ქვეყნებში ყველა წრეები კარგათ იცნობენ ერთმანეთსაც და თავის თავსაც. ყველამ იცის, ვინ ვის ინტერესს იცავს, ყველა წრესაც შესაფერი სახელი აქვს. ჩვენში კი ბევრს გული უნდა, რომ წყალი ძველებურათ მღვრიე დარჩეს, მაგრამ პირ-და-პირ კი არ იტყვის ამას. ლობე-ყორეს ედება და ლათაივით უნდა თვალი აუხვიოს თავის გულ-უბრყვილო და ბრმა მოპირდაპირეს, მაგრამ დიდ-მანს ვერ გაკრძელებდა ამისთანა გრძნეული ლაყობა, რადგან ბოლოს რეაქციონერებიც იძულებული ხდებიან ნილაბი ჩამოიხადონ და ქვეყანას წამდილი თავისი გრძნეული გული გადაუშალონ. ამ მოვლენას კი ქვეყნის თვითშეგნების განვითარებაში დიდი მნიშვნელობა აქვს. ერობის შესახებ კითხვებმა ბევრის გული გაეცანო საქმარისათ. აქ შესაჩნევი მიზნოლოთ ერთი რამ არის: „ახალი მიმოხილვა“ ამბობს, რასაკერეველას ყველაზე უფრო დი-

დი უჭრადლება მიაქცია ერობის საქმეს ქართულმა ყურნალ-გაზეთობამო. შესაძლოა, რომ ჩვენშიაც მოიპოვება თითო-ორილა, ვისაც თვეზების საკერათ ურჩენია უწინდებურათ მღვრიე წყალი დარჩეს, მაგრამ წარმოიდგინეთ ჩვენში ამ რეაქციონულ გამათხასიბებელ მიმართულებას ერობის შესახებ მიიწვევს ერთ ჩვენ ყურნალ-გაზეთში ადგილი ვერ უპოვია. ყველა აღტაცებით და სიხარულით მიეგება ამ საერთო სასარგებლო დაწვებულების შესახებ ზრუნვას. ვისარგებლოთ შემთხვევით და მიეიქციოთ მკოდნე პირების ყურადლება ერთ ფაქტს: ყოველ საზოგადო დაწვებულებას თავისი ვიწრო პრაქტიკული მნიშვნელობის გარდა აქვს საზოგადო მნიშვნელობა ხალხის განვითარების პროცესში. ერობა ერთგვარი თვით-მართველობაა, თვით-მართველობა კი დღეს ყოველ განვითარებულ ქვეყნის აუცილებელ კუთვნილებას შეადგენს. რასაკერეველია ევროპის თვით-მართველობა და რუსეთის ერობა ბევრათ განირჩევიან ერთმანეთისაგან, მაგრამ ამათი მოღვაწეობის სავანი ბევრში საერთოა. ამიტომ თვით-მართველობრივი აზრის შესაგნებლათ და დასამკვიდრებლათ აუცილებლათ საჭიროა გავიცნოთ ეს წეს-წყობილება უცხო ქვეყნებისა.

ეს მით უფრო საჭიროა, რომ ევროპის ქვეყნებში ადგლობრივი თვით-მართველობა არა ერთი საუკუნეა რაც არსებობს და ამიტომ იმ ქვეყნებში ეს დაწვებულება განვითარდა და საესებით გამოიჩინა თავისი ღირსება. თქმა არ უნდა რამდენათ სასარგებლო იქნება ამ საქმის ასრულება.

X.

ფილორაქსერა და ამერიკული ვაზების სანაშენიონი.

შსათუთ ყველას მოგვხსენებათ თუ რა დიდი ზარალი ეახსნა მოახდინა, მეტადრე იმერეთში, პაწაწა მწერმა ფელაქსერამ. სადაც კი იჩინა თავი ამ საშიშმა მწერმა, ყველგან მოსპო და გაახმო ეენახები და ზერები, ყველგან შესუსტა, ან დასცა კიდევ სრულიად, სოფლის მეოჯახობა. ეს ოცდაათი წელიწადი გაჩნდა ევროპაში ეს სენი, ოცდაათი წელია ებრძვის განათლებული ევროპა ამ პაწაწა მწერს, იგონებს ათს გვარ საშეაღებას, მარჯავს ათობით მილიონ ფრანკს; მაგრამ ყველამ ახარა ჩიარა: ფელაქსერა წესადმდეგ ჭეშმარიტი წამლობა ვერ არსა მოგონილი. თუმც არსებობს გვრეთ წოდებულ

*) ეს წიგნი იუილება „Нов. Обоз.“ რედაქციაში და დირს 25 კ. ტკზენით 30 კ.

გოგირდიანი ნახშირ-თავა (Сѣрный уголь), გოგირდ-ნახშირ-თავა კალი და სხ. (Сѣро угле-родистый кагли), მაგრამ ამებოთ წამლობა ფრიალ ძეგით ჯდებდა და ხშირათ არაფერ კარგ შედევს არ იძლევა; ჩვენში თითქმის მაინცლობაც მოიტანა, როგორც დაამტკიცა ექსპერტ ელ. სტარანსკის კი 3—4 წლის ცდამ იმერეთში. *) ფილოქსერა კი ვრცელდება საოცარი სისწრაფით და მის მშენებარებას არა აქვს საზღვარი. მარტო საფრანგეთში მოსპო ხუთ მილიონამდე ქვეყა ეწინა და მისცა ხალხს 15000 მილიონი ფრანკი ზარალი. თუმცა ეს 7—8 წელიწადი, რაც ეს მწერი ვაზნა იმერეთში (პირველათ იგი ამ მოაჩინეს 1889 წელს ს. ალისსენსონი.), მაგრამ ამ ცოტა ხანშიაც მოედვა თითქმის მთელ ქუთაისის გუბერნიას, მიუხედავთ „სასტიკი“ კარანტინის და საფილოქსერო დასებისა გადიდა რაჭა-ლეჩხუმში და ამ ორ-სამ წელში იჩინა თავი გორის მაზრაშიაც.

თუმცა ამ თავითვე დაარსდა ჩვენში საფილოქსერო დასთა მთელი ლაშქარი, მათი ექსპერტებით, მაძიებლობით, ლეჩხუმით, მუშებთ და სხ, თუმცა რა წელიწადი ეს ვაყბატონები იწყებებთან ოფელში, იმეგენ და ებრძებთან ფილოქსერას, თუმც იმათზე ასა ათასი მანეთი იხარჯება ყოველ წლობით, მაგრამ ეს პაწია მწერი თითქო დასცინის მათ, იბრძვის გაღებებით, ვრცელდება ირველივ და იმენს ახალ ზერებს, ახალ სამფლობელოებს. მარტო იმერეთში ჯერ ხანათ მოახდინა 3—4 მილიონი მანეთის ზარალი, ენა მოთელის რამდენ გლეხის ოჯახს უღერია ცრემლები, რამდენი მუშა დაუტოვებია გულმდელურად!

მაშ რა ვუშველოთ ამ საშიშ ფილოქსერას, რითი ეისნათ მისკან ეენახები? იკითხავს მკითხველი. შეგელა შესაძლებელია, ოღონდ მხენება საჭიროა, ჩვენ უნდა ვაღაფებოთ ისევ ეეროპას, მეტადრე კი საფრანგეთს რე ავილოთ მისკან მკვალითი. რითა იხსნა მან თავი, რითი განახლა კვლავ და ააძიინა შეენიერი ზერები?—მხოლოთ ამჟამოველი ვაჭუბით. რა კი დარწმუნდა საფრანგეთი წამლობის სიძვირეში და უფარვისობაში, მაშინვე შეუდგა სხვა გზას. ამ გზამ დაანახა ამერიკა, სადაც უსსოვარ დროიდან არსებობენ ვაზი და მასთან ფილოქსერა. ადელიათ მისახვედრია, რომ უსათუოთ იქ უნდა ყოფილიყო ვაზები, რომლებიც უძლებდენ ფილოქსერას, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოისპობოდა მთელი ეენახები. მატილოც აღმოჩნდა იქ რამდენიმე ჯიში ვაზისა, რომელსაც ეე-

რას აკლებს ვაუმადარი ფილოქსერა. წამოიღეს ამ ვაზების ლერწები ამერიკიდან და დაუწყეს საფრანგეთში საოცარი სისწრაფით მოშენება, ეს ოცი წელიწადი, მაგრამ მალე დარწმუნდენ, რომ მოქცეულმა წინაუღებდათ. ჯერ ერთი ამერიკული ვაზები თხოულაბენ თურმე განსაკუთრებით თავისებურ მიწას, და თუ შეუფერებდენ მიწაზე დარიგო მალე სწულდებთან და ხმებთან, რაიცა მოხდა ბევრ ალავს საფრანგეთში და დაღუბა ისეთაც განადგურებული მუშა მემამულენი, ის თავის-თავათ თითქმის არ იძლევიან ნაყოფს და რასაც ისხმენ, მისგანაც ფრიალ მდაბო, მყაროი ღვინო დგება. ამის ასაკლებლათ ერთთ ერთი საშუალებაა: ამჟამოვე ვაჭუბე ადგილობრივი ვაჭუბის დამკენა.

საფრანგეთის განათლებულმა ეკმა ადელიათ სძლია ამ დაბრკოლებებს. ამ ათი წლის წინათ საფრანგეთის გამოჩენილი სპეციალისტები და მეცნიერნი, მან, ეილა, რავაზ, ფოქეს, ბილარდე, ვანზენი, კროლი, პოულია, მარტინო და სხ. შეუღვენ ამ საქმეს. ბევრი მათგანი წავიდა ამერიკაში, შესწავლა ამერიკული ვაზების ბუნება, მათი ფილოქსერის საწინააღმდეგო თვისებანი, შეიგნო თუ რა და რა მიწაზე არაგობს სხვა-და-სხვა ჯიში, შესწავლეს მათზე ფრანგული ვაზების ადელი დამყენა, ადელიათ გახარება და მოშენება, დააქარწინეს ადგილობრივი ვაზები ანუ პიბრილები, გამოსცეს ამის შესახებ აურაცხელი წიგნები, მეტადრე კი საფილოქსერო შკოლებით და აურაცხელი სანამყენო-სანაშენოებით. ხალხს აჩვენეს ცოცხალი მკვალითები, აუხსნეს და შეაგნებინეს ამერიკული ვაზების დამყენა-მოშენება და ამ გვართ ალადგინეს დაცემული მეენახება. დღეს საუკეთესო გამძლე ამერიკულ ვაზებთ ითვლებთან ჯიშნი: რიპარა, რუპესტრის, სოლონისა, პუგლანდიერი, ვალა და მრავალი ჰამადაჟა. აი, ამ ჯიშებზე დამყენილა ადგილობრივი ვაზები და მოშენებულთა საფრანგეთში ამ 7—8 წელიწადში ორ მადლიან-სასიკარო ქვეყა გენასა. ყოველ წლობათ 120—150,000 ქვეყა გენასი შენდება. ამ გვართ დამყენილი და მოშენებული ვაზები შეენიერთ უძლებენ ფილოქსერას, ისხმენ კარგათ, მწიფდებთან თანაბრათ და იძლევიან უფრო უკეთეს, მაკარ, ფერადოვან და სურნელოვან ღვინოს, ეინემ პირდაპირ დაუშყენელი, ეცროპული ვაზები, როგორც დამტკიცეს პოულიამ, ეგიოამ, ეილა და სხ. *) საფრანგეთს წამადეს სხვა ეეროპის ერებმა და დღეს ყველგან მხოლოთ ამერიკული ვაზებთა ცნობილა ერთათ ერთ საშუალებათ ფილოქსერის წინააღმდეგ.

*) იხ. „Отчетъ г. Министру Земледѣлїи и государственныхъ имуществъ о дѣятельности Кав. Филоксераго Комитета въ 1893. 1894 г.“

*) იხ. jour. „Les progrès Agricole et viticole“ 1891 г. № 32.

მხოლოდ მათ აშენებენ ყველგან, აღგენენ დაცემულ მყენახობას და პატიობენ თავს საზარელ მწერისაგან.

ამას შემდეგ რაღა დაგვჩენია ჩვენი? ჩვენც დროა განვფანტოთ უმცირების ბოლუსი, გავაჩილოთ თვლილი და ვისარგებლოთ საფრანგეთის საოცრო მაგალითებით და გამოვიცდილებით. ჩვენც ვცნობ ამერიკული ენაზე ერთ-ერთ საშველებათ, და დავიწყეთ მათი მოშენება, მათზე ჩვენი ენების დამყენა და მით ვებრძობოლოთ, მით ვადვირებოთ თავი ფილოქსერისაგან. სამწუხაროთ ჩვენი საფილოქსერო კომიტეტი თავის დასებიტოთ იმ თავითვე დაადგა შემცდარ გზას, ენა სცნო თავიდანვე ამერიკული ენების დიდი მწიშენელობა, ამიტომ თითქმის ერთი მილიონი მანათი (რომელიც მთავრობამ გამოიღო ფილოქსერის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის, ე. ი. წელიწადში, თითქმის ასი ათასი მანათი) დაიხარჯა, თითქმის ტყუილ-უბრალოთ, მაშინ როდესაც ამოდენა ფულით ბევრი რამ გაკეთდებოდა ჩვენში და არ დააღუბებოდა ასე მთელი იმერეთი. იმ ფულით შეიძლებოდა გავცვავინა მომხალეული ყმაწვილ-კაცობა საფრანგეთში, სადაც პრაქტიკულათ გაცირობოდენ ამერიკული ენაზს კულტურას ღ დაწყენას, ჩვენშიაც გაავრცელებდენ ამავეს და შეასწავლიდენ ხალხს, თან შეიძლებოდა ამერიკული ენების მეტათ ბევრი ლერწის გამოწერა და უფასოთ დარიცხვა ხალხში. ამით ჩვენი საქმე ერთი ათათ წინ იდგამებოდა, მაგრამ ჩვენი ბატონი ფილოქსერისტები მაშინ მარიონის და ჰოვანის თაყვანის ცემაში იყვენ, რომლებიც მოზრძანდენ კიდევ ჩვენში და გვიკლდავენ: მოსპეთ ვენახები (ე. ი. მიანებეთ ვენახები ფილოქსერას) და კაბერცა და გვირილა ბაღიანი მოაშენეთ, კარგია, ბაღლინჯოებს კლავსო. *)

თვით ამ სტრაქონების დამწერმა კლდე 1892 წელში ჩამდენჯერმე წარმოთქვა ბეჭედით და აღიარა ამერიკული ენაზე ერთათ-ერთ საშველებათ ფილოქსერის წინააღმდეგ. მაგრამ ვესც დარჩა ხნათ მლაღლებლისა უდაზნოსა შინა. ეს ენაბატონები თავისუფლიათ ფლანგავენ ფულს და მოქმედებდენ 1884—95 წლამდე, სანამ სამეურნეო საქმეთა მინისტრმა ბ. ერმოლოვმა კავკასიაში მოზრძანების დროს არ დადგა მათ მოქმედებას მართალი და სასტიკი მსჯავრი და არ დაუმტკიცა, რომ: თავის ათი წლის მოქმედებით საფილოქსერო კომიტეტს და დასებს დაუღუპავო მთელი ქუთაისის გუბერნიაო. **) მინისტრმა მთელი მათი მოქმედება სცნო უყარაბისო, მოახდინა კრება ტელიონში და შემდეგ პეტერბურგში, რითაც ძ რთოდ შეცვლილ იქნა მთელი მოქ-

მედება კომიტეტისა და უმთავრესო ყურადღება ექნა მიქცეული სწორეთ იმ გზას, რომელიც ნაჩვენებია იყო 1892 წელს ჟურ. „Труды“-ში № № 1—2, 11—12.

დღეს თუმცა მოქმედობა შემთხვევით დაარსებული საქარის სანაწყენო, ანუ სანაშენო, ვფიქროვებ დაარსდა ორი სხეც. მაგრამ ეს მხოლოდ თვითია. საქარია ორი-სამი კი არა, არამედ ასი-ორასი სანაშენონი მთელ საქართველოში. აქ მთავრობამ მეტადრე საფილოქსერო კომიტეტმა უნდა მიექციოს ყურადღება, უნდა შეისყიდოს კომიტეტმა თავის დანაშაული და ეცადოს გაავრცელოს ბლომათ ამერიკული ენების სანაშენონი. მაგრამ ეს მართო არ კმაზა; აქ მეტათ საქარია ჩვენი სიუხესხეცე. საქარია ამ გარემოებას მიუკირონ ჯეროვანი ყურადღება ჩვენმა ტფილისის და ქუთაისის სამეურნეო საზოგადოებამ, ჩვენმა ინტელიგენციამ, ჩვენმა შეგნებულმა საზოგადოებამ, სათვალ აზნაურო ბანკებმა და ჩვენმა სოფლის ფხიზელმა მემამულე-მეურნეებმა; საპარცხენინია და საზიანო ჩვენთვის გულგრილი გარე მათურების რაღა, მეტადრე იმ დროს, როცა გველუპება უმთავრესა დარგი სოფლის მეოჯახობის—გუნახის და ღვინო, როცა იფუშება მით გლეხის ღარიბი ოჯახი და ეკონომიური წყობილება, როცა გვემის მუშის უნუგეშო კენესა-ტრემლები, ამისთანა დროს ფრად საქარია შეგნებულმა და შეძლებულმა პირებმა ითვან და დააარსონ თვანიან მათულში სანაშენოები, მეტადრე საქარია დაარსდეს მრავლათ სოფლის მეოჯახებო აზნაუგობანი, რომლებმაც უნდა დააარსონ ამერიკული ენების სანაშენონი და მიანდონ მცოდნე პირთ ანუ სპეციალისტებს, რაიმე სასყიდელით მათი მოვლა, დამყენა, მოშენება, ხალხში გავრცელება ამ ცოდნისა და მაგალითების ჩვენებისა.

ჩვენში საქმით არიან ახლა რუსეთის და ევროპის სამეურნეო სწავლა და მთავრებული ყმაწვილები, მეტადრე ტფილისის საბაღოეშო, წინამძღვარანთ კარის და ყირიანის (იალტის) სამეურნეო შკოლებში ნასწავლი ახალ-გაზენდა, აი, ამათ ადგლოთ შეუძლიათ შესარელონ ეს ფრად სასარგებლო მისისა; შეუძლიათ რამდენიმე თვით წაყიდენ საქარის სანაშენოში, იქ თვალ და-თვალ გაეცნონ ამერიკული ენების კულტურას, აღაბტაცის, დამყენას, დაქორწინებას ანუ პირიდაცის, მოვლას და აძვერა ცოდნით აღტურვლიი დაბრუნდენ სოფლებში, და იქ უკვე ამზნაგობს-მიერ გახსნალ სანაშენოში მოაშენონ ამერიკული ენების და შეუდგენ საქმეს. გლეხს არ კმარა მისცე მართო ამერიკული ენა და უთხრა. აჰა, წაიღე და მოაშენეო. მან არ იცის, თუ რა მიწაზე ვარგობს ის ენა, ან როგორი ჯიშა შეფერის მის მიწას. არ იცის, როგორ უნდა დამყენს ჩვენი ვა-

*) იხ. „Новое Обозрение“ 93 გ. № 3233, 35, 36.

**) იხ. იაზ. „Новое Обозрение“ 94 წ. № 3695

ზი იმ ვაზზე, ან როგორ მოაშენოს იგი, როგორ შეამუშავოს მისათვის მიწა და სხ. ყველა ამებს ჩვენება, ახსნა და დარიგება უნდა. ამტომ მას გვერდში უნდა ჰყავდეს სპეციალისტი მეურნე და აჩვენებდეს ყველაფერს, მხოლოდ მაშინ იქნება სასარგებლო ამერიკული ვაზების მოშენება, მხოლოდ მაშინ აღემატება და განვითარდება დამხმარა ზვრებს, შეეცლოთ შეეყნახებას და ეხსნით თავს მძინევაზე ფილოქსერისაგან.

ს. ჭვარიანი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ქართული სცენის მოყვარეთა შეულდენაით ახანავობა და უკისრნაით ამ შაჰთარს წარმოდგენების გამართვა. წარმოდგენების დაწყებას უკვე აპირებენ 28 ენკენისთიდან. ბევრი ახალი პიესები მზადდება და იმეფია ხეირიან ახალ არტისტებსაც იშოვებან.

ქალაქის გამგეობამ გამოაცხადა პურის ნიხრი. დღეის იქით პირველი ხარისხის ფურნის პური ელირება ერთა შაური, მეორესი 3 და ნახევარი კაპ. 2 მესამესი 2 და ნახევარი კაპ. აგრეთვე მოემატა თორნის პურსაც ფასი. ამ ნიხრის მოპატება გამოწვეულია პურის მოუსაველობით. ბორჩალოდან, სართიქალიდან და კიდევ ბევრი სხვა ადგილებიდან იწყებენ ბიან, თვეთაში მარცვალი ცოტააო.

მარილის მადნების იჯარით გასაცემათ დანიშნულია 16 ოქტომბერს სამთა მმართველობის დარბაზში საჯარო ეაქრობა. აღზევანის, ოლთის და ყულთის მადნები გაიცემა იჯარით 9 წლის ვადით.

ქალაქის საბჭოს დარბაზში 15 ოქტომბერს თავი უნდა მოიყარონ კენჭის ამოსაღებათ იმ ყმაწვილ კაცებმა, რომელთაც უნდა გადაიხადონ სახმელრო ბეგარა. წრეთულს გაიყვანენ 93 ჯარის კაცს.

„ახალი მიმოხილვის“ სიტყვით თავმჯდომარე ტულიისის სათავად-აზნაურა ბანკისა, თავ. ი. გ. კუჭუაძე აპირებს იმ თვეში პეტერბურგს წასვლას ბანკის საქმეების გამო.

ამ დღებში დასაფლავეს სოციალური ა. ი. მელინიცი, რომელიც ამხანაგი იყო სავაჭრო საქმეებში ძმათა თითოეთა. განსვენებულმა 6000 თუმანი დაუტოვა სომხების სხვა-და-სხვა საქველ-მოქმედო საზოგადოებებს და ქალაქის სახელოსნო სკოლას. დამარხვებზე დიდი ძალი ხალხი დაესწრო. სწორეთ ლირსია პატეის ცქისა ის კაცო, რომელიც თავის ერს ასეთ სიყვარულს დაუმტყიცებს.

ქუთაისის ქალაქის საბჭოს კრებაზე, როგორც „ახალ მიმოხილვას“ ატყობინებენ, საქმე განუხილეთ საღარის ავარაკიდან 60 კომლის გადასახლების შესახებ. ხალხი დიდძალი დასწრება, კომისია, რომელსაც ჩამარებული ჰქონდა ეს საქმე, თურმე ურჩევდა ქალაქის გამგეობას, რომ ამ ავარაკის მომეტებული ნაწილი რკინის გზის ლიანდაგთან ახლოს თავისუფლათ, დაუსახლებლათ დარჩესო და მხოლოდ პატარა ადვილას 200 კომლამდე ეინც მოისურვებს დაეასახლოთო. ამ წინადადების წინააღმდეგ ბევრი ილაპარაკეს დ. ი. მიქიაშვილმა, და კ. ბ. ლორთქიფანიძემ. უფრო სამართლიანი და უმჯობესი იქნებაო, ამბობდენ ესენი, თუ ახლანდელ ავარაკის მსოგობებლებს თავიანთ ადგილებზე დაეტოვებთო. ხმის უმეტესობით ამით გაიყვანეს თავისი აზრი.

საჩხერის ხიდი, რომელსაც ეს სამი თვეა აკეთებენ, ერთ-დიდ წვიმას წაუღია. მდინარე ყვირილას ამბავი ყველამ იცის და როგორ ვერ გაიგეს, რომ ის უხეირა ხიდის გაკეთებას არაუის შეარჩენდა.

რადგან რკინის გზებზე ხალხის მიმოსვლა შემცირდა, ამიერ-კავკასიის რკინის გზის უფროსს წინადადება შეუტანია, რომ დღეის იქით შემცირდეს მატარებლების მოხელეთა რიცხვი და არც ახალი მოხელეები იყვენ მიღებულინი.

თბილისსა და წმინდა სანთლის ეაქრობა გაცხადდა გურიაში; როგორც „ახალ მიმოხილვაში“ იწერება ოზურგეთიდან, ახლა იქ ფუთი თხილი მანეთის მაგიერათ ორ მანეთათ იყიდება. წმინდა სანთელი 18 მან. მაგიერათ იყიდება 20—22 მან.

* *

15 ოქტომბრიდან თვის დამლევამდე იქნება ტულისში გამართული ბაღების ნაწარმოების გამოფენა. მიიღება გამოსაფენათ: ყოველ-გვარი ხეხილის და ბოსტნეულობის თესლეულობა, ყვავილები, ხალი, ბოსტნის მოსავლი, მურაბები, გამზარი ხალი, (ჩირი), სხვა-და-სხვა გვარი წნილები, ღვინო, ჩაი, თამბაქო, ბამბა, მცენარეები, რომლებიდანაც საღებავი კეთდება, ყვავილებიდან ვაკეთებული ნივთები, თაფლი, სანთელი, აბრეშუმის პარკი და სხვა და სხვა.

* *

საშინაო მრეწველობის კომიტეტმა გამოგზავნა ბ-ნი ს. ვ. მერყევსკი, რომელმაც უნდა გაიკნოს შინაური მრეწველობის საქმე ქუთაისის და ტფილისის გუბერნიებში. ბ-ნ მერყევსკის უკვე მოუვლია ქუთაისის მაზრა და ახლა წამოსულა ტფილისის მაზრის დასათვალიერებლათ.

* *

პოლონური გაზეთი — „Gazeta Warszawska“ ვეატყობინებს ერთ დიდ მნიშვნელოვან განკარგულებას, რომელიც შეეხება პოლონური ენის სწავლებას პოლონის სატახტო ქალაქის ვარშაგის გიმნაზიებში. დღემდის პოლონური ენა ამ გიმნაზიებში საეაღლებულო საგნათ არ ითვლებოდა, ამიტომაც მის სასწავლებლათ გადადებული იყო მეტის მეტათ უხერხული დრო, ან დილით ადრე 8 საათი, ან და სწავლის შემდეგ 3 საათი. ამიტომ პოლონური ენის ვაკეთილებს შევირდები არ ესწრებოდენ, ასე რომ გამოდიოდა, თითქო ეს ვაკეთილები მარტო ფორმალურათ არსებობდა. დღეს კი პოლონური ენა ჩარცხულ იქმნა გიმნაზიის საეაღლებულო სასწავლ საგნათ. დროც მის სასწავლებლათ დანიშნულ უნდა იქმნას ცხრა და სამ საათს შუა.

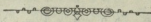
* *

„Русе. Вѣдомости“-ს სიტყვებით მიწათ მოქმედების მინისტრს 29 მაისს გამოცხადებული კანონის ძალით მიენიჭა ერთი ახალი უფლება, რომელსაც ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა ექნება. ამ ახალი კანონის ძალით მინისტრს შეუძლია ნება დართოს იმისთანა სახელმწიფო მიწის და ტყის ნაქრების ვაყიდვან, რომელიც მოწყვედულო არიან ან მიკრული არიან გლეხების და სხვა კერძო მემამულეების მიწებზე, იმ შემთხვევაში, თუ დასახელებული სახელმწიფო მიწის ნაკვეთი არ აღემატება ას ორმოც-და-ათ დესიატინას

და შემოაქვს არა უმეტეს ას ორმოც-და-ათი მანეთისა, ან და ღირს არა უმეტეს სამი ათასი მანეთისა. ჩვენში პატარ-პატარა სახელმწიფო მიწის ნაკვეთები ყოველ კუთხეში დაბნეულია, უმეტესათ იმერეთში, სადაც ჯიბრაღ რეგავიადებულმა დაემ ბეგრს გამოაცალა ხელიდან მამა-პაპული მამული. იმედია, ახლა მიწეც მიიქცევენ ყურადღებას ამ შემოხსენებულ კანონს. კანონს მეორე მხარეც აქვს. მინისტრს ეს კანონი აძლევს უფლებას შეისყიდოს სახელმწიფოთ კერძო მამული, რომელსაც გარს არცხია სახანო მიწები ან მიკრული მასზე, თუ ამ კერძო მამულის ფასი არ აღემატება ხუთი ათას მანეთს. თუ ამ ფასს აღემატება, მაშინ მამულის შეძენას ხანინისაგან სჭირდება უმაღლესი ნება-ართვა, რომელიც უნდა გამოითხოვოს მინისტრთა კომიტეტმა.

* *

ჩვენ მივიღეთ ახალი წიანი ზ. ჭიჭინაძისაგან გამოცემული „სასახლო ლეკნები და ლექსები“. ფასი 20 ტკვერდი 82 ზრის.

* *

იუკავს მე ჩემი ქვეყნის
სისხლით ნაღები შთა-პარსი,
მიუკავს მე კალას დედის,
ჩემი გამზრდელი აჯანი.
მიუკავს და გულს კერ შემიკვლის
მტრის რისხვა, მწარე ტანჯუბი;
იმუდს დამახსის ამირან,
კლდეს მიკრულ მინჯუკუბი...
მიუკავს სამშობლო რუსთველის
და თამარ ქვეყნის მნათისა,
ღვთის მშობლის წილად ხვედრადი,
საკანე ქრისტეს კავრთის!
აკვანი მუფე კრკვეს
და გემრი კახსუბრისა,
დედა თორნიკე ერისთვის
და იოკანე ბერისა.
მოუკრისთვის შონა-მოუკავრ,
მტრისა დამეცი უსრისა,
ღსინის დროს — ღსინის მდინარე,
ჭირში — უმატე რვაღისა...

და ვისაც ჩემებს ან უუარსს
საკანე გიმითა ძველვისა,—
ის დამკობაია რეულისა
და წინამართა მტნებისა!..

განდევლია.

„ეკვლის“ კორესპონდენციები.

გომი-ხან-შურა. ამ სამოკო—სამოც-და-ათა წლის წინეთ ის აღგილი, სადაც ალა თემირ-ხან-შურაა ვადკიმეთა, სულ უბრალო ლევის სოფელს წარმოადგენდა, დღეს კი თითქმის ათი ათასამდე მცხოვრები ითვლება და ეს რიცხვი ყოველ წლობით მატულობს. ერთ დროს აქ კაცი ტაოხანს (თიხის) სასლების და სალდათების საყარაულოს მეტს ევრას ნახავდა, დღეს კი თემირ-ხან-შურა ევროპულ გემავზეა მორთული, რიგანი, ფართო და სწორი ქუჩები აქვს, შენობებსაც კარგაა შეგნდებით. თემიკა დიდი ქალაქი არ არი თემირ-ხან-შურა, მაგრამ კობტა, სუფთა და კიშვირა. თეთ თუნება ხელს უწყობს: ის ვაშლილია ჭოლა ადგილას, დასაულოეთი და სამხრეთით მწვანე მთა-გარბებით შემკულია, აღმოსავლეთით დიდი მინდორია, ჩრდილოეთით კი თემირ-ხან-შურას ჩამოედის პატარა მდინარე შურა. შურა ქალაქს ერთ მხრივ ძალიან დაბლა ჩამოედის, ასე რომ შორიდან რომ შეგნდოთ, გეგონებთ, მდინარე უფსკრულში ჩაეარდნილა, მაგრამ მდინარის პირზე, ჩრდილოეთის მხარეს, მისდევს ქალა-მინდორი, რომელიც ალა-ალაგ ვაშენებულია ბალებით. შეენიერი შესახედეა თეარიან რამეში რომ გადახედოთ, ერთ-მხრივ მდინარე და ბალები მოჩანს, მეორე მხრივ ქალაქი. თეთ სახელი თემირ-ხან-შურა წარმოადგარა თემირ ხანის სახელ-დან; რომელსაც ეს სოფელი აულია. შემდეგ დროთა ვითარების გამო მიუმატებიათ მდინარის სახელი შურა და შემდგარა მთელი სახელი თემირ-ხან-შურა. თემირ-ხან-შურაში, როგორც საუბუნინია ქალაქში, არსებობს სასამართლო დაწესებულებები, საუბუნინია და ამაჰრო მართელობა, ფოსტა-ტელეგრაფი, კლუბი, თეატრი, სატელეფონო, ლაზარეთი, ვაყების რეალური სასწავლებელი, ქალების ექვს კლასიანი პრაგიმანზია, ბულვარი, სამოქალაქო სასიერნო ბაღი, სადაც ყოველ კვრა და ხუთშაბათ დღეებოთ უქრავს მუსიკა ზაუხულობით. ადგილობრივ მკვიდრთა მცხოვრებლებითა უმრავლესობა მამადინებთ არიან, ვ. ი. ლეკებთა უმრავლესობა მამადინებთ არიან, ვ. ი. ლეკებთა უმრავლესობა მამადინებთ არიან, ვ. ი. ლეკების სალდათები, რომელნიც ჩარიცხულნი არიან უკვე

მკვიდრ მცხოვრებლებით და შემდეგ ჩინოენიკობა სხვა-და სხვა რეულისა და ეროენობისა

აქვე ცხოვრობენ დიდ ძალი სომხები და ურიები, რომელნიც ყველაზე უფრო შეძლებულნი არიან და ვაქრობას მისდევენ. აქ ყოველ ხუთშაბათობით იმართება ბაზრობა, რომელსაც დიდძალი მათა მოაწყობება ხოლმე; როგორც ახლო მახლო დაბებიდან, ავრეთვე სოფლებიდან მოაკეთ თვიანთა ნაწარმოები; ყოველ ნაირი რკინეულობა: მხალი, ხანჯალი, თოფი და სხვა. ძვირუფასი ხალიჩები, შიდუეულობა, ხორბლეულობა და სხვა... აქვე ჰყიდნიან და ყიდულობენ სხვა-და-სხვა ოთხთვეს ტოველებს. თემირ-ხან-შურა შესანიშნავი კიდეე მითია, რომ აქ არის ძველი თ მისე ზაქარაის ძე არლეთისიცი დოლორეუკოვისა.

თემირ-ხან-შურაში ცხოვრობს მკირე რიცხვი ქართეელობისა, რომელნიც მომეტებული ნაწილი არიან ჩინოენიკობა, ვ. ი. აქურ სხვა-და-სხვა დაწესებულებაში მოსასახტურნი. ამათ უკვე დევიწყებით თვიანთი სამშობლო ქვეყანა, გაბურჟუეებულან და მისდევენ თვიანთ მარტო ერთთ ერთ მატერიალურ მხარეს. შეიღებს ზრდიან უცხო ენაზე და სამშობლო ენაზე ლაპარაკი დამაკირებელ საგნათ მიანიანთ, ერთბა ვადავარებული არიან, ასე რომ თუ ვინმე ქართულ ენაზე ლაპარაკს დაუწყებთ, ისინი წარბებ კმუხენით პასუხს მოაკეიმენ უცხო ენაზე. მთელი ტემირ-ხან-შურის ქართეელობას ორ თუ სამს მილით ქართული გურნალ ვახეთი და სარკველობას მხარით მისი დამამწერი, მისელა მოსელის და ერთ-მანეთის მეგობრობის ძაფი დიდი ხანია შეწყვეტილია. კარგს იხავს თემირ-ხან-შურის ქართეელობა, რომ ცოტათ მიანც გამომუხზიდებოდეს და შემწეობას ამოუზენდეს საქველ-მოქმედო საქმით მიანც თავის მოამეებს.

გ. მსელაქე.

საგეიანოა სეჟაბ. ისეთ თეე მინებებულ, უბატრონო ბე-ბას ვერსად ნახეთ, როგორც არას ძოვრეთის (საკიტიანო) ხეობა; არსად სკოლა; არსად საკითხეელო, არსად ექიმი. ასე ვაშინჯეთ, ეკლესიაც კი ისე თეე მინებებულია, რომ გეშინიათ, მიწამ წირეა ვამოეა, თეეზე არ დავენგრეთ, ამას ზედ დამატებია ახლა რადაც ცხეულების ნაირი აეთიმოეოობა, რომელიც ხოლენრასათ მისდებია ამ ხეობის სოფლებს, ოჯახს ვერ ნახეთ, რომ სამი აეთიმოეო არ იწევს:—გზადეთ ქართლიდან წამლებს და არას ვეარებებსა—შემომიგეოა ერთბა აქაურბა გლესმა, ექიმი ვის უნახავს თეალით, ვითამც ჩვენც მამარის ექიმი გეყავს—დუმამბა მანეე და მწარეთ ვაქქია თა-

ვი—ნეტა თქვენი სიცოცხლით ე ღვდელი და დი-
კვანი ვეყავდნ კარგი და ექიმს ვინ ინაღლილია, და
მომიყავ, თუ რა უბედურებაშია ჩავარდნილი მთელი
ხეობა ძობერეთისა მიღელი-დიკანის ჩხუბისაგან —
ის დლორცილები, თ.თ.ონ ერთმანეთში ვერ მო-
რიგებულან და აბა ჩვენ რა კეუსს ვგასწავლიანო, ეს
ავთმყოფობაც მაგათი ბრალია, წორება ლოცვა გამო-
ჰყავთ, და ერთმანეთს წელიწადია ხმას არა სცემენო.
ასე დაბოლოვა გამოწარებულმა გლეხმა თავის საზი-
ვარი, ნუ თუ მოვალენი არ არიან ვისც ჯერ არს
რომ ამას ყურადღება მიექციან. ან ბატონი მაზრის
ექიმი, რომელიც ფხვ მოუცვლელათ გარში ბძან-
დება, მოვალე არ არის, რომ წელიწადში ერთხელ
მიწეც დაიაროს თავის მაზრა? მაგრამ სად არის პატ-
რონი, ყოველი სოფლიდან ყურნალ განხეთებში არის
ხოლმე რამე ცნობა და აქედან კი არაეისრა ახსოვს.
სიცოცხლის ნიშან წყალი არც თავადს და არც გლეხს
არ ეტყობა. სხედან, ჰმენ, სმენ და ქეიფობენ, აი მა-
თი ცხოვრების საგანი; რომ ჩამოუვლოთ ლაპარაკი
სამკითხველოზე, სასაცილოთ ავიგდებენ. სოფლის
სკოლა ხომ თავადს არ უნდა და გლეხებს კი ბუ-
ლი აქეთ ვატეხილი: „რამდენი ხანია ქარელში სკო-
ლდა და ხერიან წერა კითხვასაც ვერ ასწავლიანო,
მითხრა ერთმა გლეხმა—ჩვენ მუშაობაზედაც გულს
იკრუებენ და ვერც იქაურს სწავლობენო“. მებატო-
ნეთა და გლეხებ შორის კარგი განწყობილებაა, მაგ-
რამ რა გამოვლდა, თუ ამით სიკეთე არა ჩანს რა.

გულშემატკვარი.

* *

ს. ღიწბი. (ცხინვალის ხეობა) სურამო-ცხინ-
ვალის საფილოქსერო დასებმა თავისი რაიონის გა-
სინჯვა ამ დღებში გაათავეს. ფილოქსერა შემდეგ
სოფლებშია აღმოჩენილი. ბერის საყდარში, კურბა-
ნეთში, რბონში, ლუდაში, ჯვართმუხაში, ტუშის
ქარბი, ქეიშხეთში, საენის-ტუხერში, ბულთლის
კონხში, ტუხერში, ბეკში, ჯავიანურში, ურთხეში,
აბნო, ლუშკაში, კელოში, თამარაშენში, წუ-
ნარში, ცხინვალში და ღირბში. ს. ღირბი ქ. გორს
15—16 ვერსტზეა დაახლოებული; ჯერ ეენახების
ერთ მფოთხელი არც კია გაზინჯული და 21 ეენახ-
შია ფილოქსერა აღმოჩენილი და დამწვარი, როგორც
გამოკვლევამ დაგვიტყცია, ღირბში ფილოქსერა ექე-
ნი წელიწადი ყოფილა რაც გდმოსულა. წრეულს
აქეთკენ ღერის მოსავლას ნაკლებს მოელიან, რად-
გან ვაზის ავთმყოფობამ მიკლდმ და ნაცარმა ღე-
დამიწასთან ვასწორა აქაური ეენახები, ალაგ-ალაგ
სეტყემატკვარ და იმან მოუთავა. ასე მიღლის
და ნაცრის გაერკვლება ნამიან წელიწადს უნდა მი-

ვანწროთ. ნაწამლ ეენახებს კი უფლის თვალი დაყუ-
რებს; ისე აქეს ფოთალი აყვებულთ, მასი გგო-
ნებათ და ვაზსაც საკმარისათ ახსია. აქაური ეენახს
პატრონები ახლაც ბასაობენ მომავლისთვის და კი-
დევეც ბეერი უწამლებს თუ როგორც წრეულს, ისე
სავაისოთ მუქთათ ექნათ დათმობილა მოსარწყავი
მანქანა და დარიგება საფილოქსერო დასებისაგან. მა-
გრამ ღმერთმა ნუ ქნას როგორც წრეულს, ისე სა-
ვაისოთ დამრკოლებულიყვენ შაბიანის უშაერობის
გამო. წრეულს შაბიანის გამოწერა ან მოტანა ყვი-
რილიდან ორ წილ ფასათ დაუჯდათ. ურიგო არ ექ-
ნება სურამ-ცხინვალის საფილოქსერო დასები თან
იქონიებდეს სავაისოთ ვასაყიდ კარგი ხარისხის შაბი-
ანას და მოსარწყავ მანქანებს. თუ არა ჩვენი მტერი
ჩაუვარდა აქაურ ჩარჩ ვაჭრებს, რომელნიც აპირო-
ბენ სავაისოთ შაბიანის და მანქანების მოტანას.

სოლომონ იოსავ.

* *

სად. განჯი. ეკელის 32 №-ში ბ-ნი ერ. გენძე-
ხაძე ღიდათ უსაყვედურებს განჯის წიგნების მბეჭდავ
ნორჩ ამხანაგობას, ამდენი ხანია ერთი წიგნიც
კი ვერ დაბეჭდესო და უჩრჩებს შეერთებას „ახალ მკი-
თსკვლას“. რამდენათ სამართლიანია ბ-ნი გენძეხაძის
წერილი და მისი სამღუკაეი შესაწყნარებელი, აჰას,
იქედა, ჩვენი საზოგადოების მთარგმნელთა წრის თავ-
მჯდომარე ბ-ნი ე. ჯავახიძე აუხსნის საზოგადოებას.
რაც შეეხება მის (ბ-ნ გენძეხაძის) ჩემდამი მომართ-
ვას, რომ მე გადაეცე მოგროვილი უფლი „ახალ მკი-
თსკვლას“—ძრიელ სამწუხაროა, რომ ბ-ნ გ—ძეს ის
უბრალო კეშმართებაც კი არ ცოდნია, რომ ხაზი-
ნადარს არავითარი უფლება არ აქეს ფული გადასცეს
გარდა მის ხაზინადართ ამოჩრჩევ ამხანაგობის კრე-
ბისა და ან მისი, ვისაც ეს კრება მიუთითებს, არ
იმში ვეთანხმები ბ-ნ გ—ძეს, როცა ამბობს: რათ
გინდა ამდენი ამხანაგობებო; აღარ ვიცით რომელ
ერთში ჩავეწყნართო; ახალ მკითხველში“, „გლეხ-
ში“ თუ ამ ჩვენს ამხანაგობაშიო. არა ბ-ნო, მოკვ-
სენებათ: „თუ გული გულიობს, ქადა ორიგ ხელით
იქმებო“. „აგლესის“ ამხანაგობა ჩვენ მიწე-და-მანაც
არ გავუტებს (მხოლოთ ერთხელ გეთხოვეს დახმა-
რება) იმას თავისი სამაქმედო ასარგოზი აქეს. „ახალი
მკითხველი“ს საწერო ფულიც ისე მცირეა, რომ არა-
ვის გავკირდება მისი შეტანა, ოლონდ სურვილი და
საქმისადმი სიყვარული იყვს... მაგრამ, რაღა მაგრამ
ბ-ნო გენძეხაძე! თქვენს რჩევას რომ ვუყუროთ და
დავერწმუნოთ, თამაშათ შეგვიძლია ეთქვათ: რა საქი-
როა რამდენიმე ყურნალ-განხეთები, რადგანაც გზა-
კვლი ვერევა და არ ვიცით რომელი ერთი გამო-

0.5.5.5.5.5.

სანაპიროს მდინარე

ვიწროთ, საემარისია ერთი რომელიმე მათგანი (იმედია შეგვიბრალდებთ და „ცნობის ფურცელს“ არ ამოიჩივებთ) და სხვანი კი საჭირო არ არის.

ჩალა თქმა უნდა მე ამით შეერთების წინააღმდეგი არ ვარ და შეერთების სურვილი ამ ერთი წლის წინათ ბეჭდვითაც გამოვაცხადე, რაც ბ-ნ გენძეხაძემაც კარგათ რცის. მე მაღალპარაკებს მხოლოდ ბ-ნი გ—ძის წერილის შეუსაბამობა და უადგილობა. რათ არ უფროდებდა ჩვენს ამხანაგობა „ახალ მკითხველს“, ამისი საბუთი აქვს ამხანაგობას (ეს საბუთი ადგილობრივია და არა „ახალ მკითხველთან“ დამოკიდებული) ეს ბ-ნ გენძეხაძემაც უნდა იცოდეს და, იმედია, ბ-ნი ჯალაოძემაც აუხსნის (ბ-ნი ჯალაოძის თხოვნისამებრ. იხილეთ კვლავ № 38. შესაერთებელი ამხანაგობანი). როგორც ბან გე—ძის აგრეთვე მკითხველ საზოგადოებასაც.

ბ-ნი დლოძე ყოველთვის თავზე ათათ შაურს გენძეხაძის და წიგნებს კი ვერ ვეღირსებო — წუწუწუნებს ბ-ნი გენძეხაძე. თქვენ პირს შეპაჩი, რომ ეს მართალი იყოს; მაგრამ ვაი, რომ ტყუილია. ამხანაგობა არსებობს ავტო თვრამეტრ თვე იქნება; ჩივირა წევრათ ოც კაცზე მეტი; სამს აქვს შემოტანილი სრულთ თითო წლის და დანარჩენს არა უმეტეს ორი თვისა (თეთი ბ-ნ მოწუწუნესაც მხოლოდ ორი თვის აქვს შემოტანილი) სამართლით უნდა იყოს მოგროვილი ოც თუმანზე მეტი და ნამდვილათ კი ოთხი თუმანი ძლიერს არის. აი ბ-ნო, იმის მაგიერათ რომ დახმარება აღმოუჩინათ ჯერ კიდევ ფეხ აუღმგელ ამხანაგობას, გამომდგარხართ და უკიციანებთ არაფერი დაბეჭდეს.

რა უნდა დაიბეჭდოს ამ ბედკარული ორა გროზით? ან კი შეიძლება ასე მკირე თანხით დაწყოს ამხანაგობამ ბეჭდვა წიგნებისა? ან და „ახალ მკითხველს“ ბეგრათ წავსწევთ წინ ამ ორი გროზით? ან და „ახალი მკითხველი“ ახლა კი არ გვაწვდის სასიამოვნო საკითხავ წიგნებს? (ბ-ნ გ—ძის აზრით, ახალ მკითხველს შეეძლება მოგეწოდოს სასიამოვნო და სასარგებლო საკითხავი წიგნები მხოლოდ მაშინ, როცა ჩვენ შევეუერთდებით მას. (იხილეთ კვალი № 32. წერილი საღ. ვანჯღან) წაიკითხეთ ბ-ნო ახალი მკითხველის მიერ გამოცემული რუბაკინის ორი ეტოული და სხვანი და დარწმუნდებით რომ ეს პატრუცემული ამხანაგობა უჩვენოთაც კარგ წიგნებსა სძლენის ჩვენ საზოგადოებას. ერთი სიტყვით პატარა წერილი ბ-ნი გენძეხაძისა რომ დაწერილებით გვაზრჩიოთ, ძრიელ შორს წავგიყვანს და, იმედია, ესეც კმარა, რომ მკითხველი მიხედვს საქმის ვარემოებას.

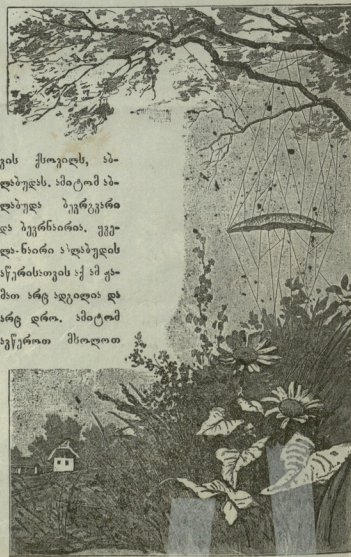
ს. დლოძე.

იალქინანი აბლაბუდა.

გულამ კარგათ იცის, რომ ობობას ქსელს აკეთებს, რომელიმე გავების სოფელში მწერს, და იმით იკვებება ობობას. ის ვიან, რომ ყველა ობობას რომელიმე ბუკონი გვარის მიწაში ცხოვრობს. ასეთი ობობანი მხოლოდ საცხოვრებელ ბინას იკეთებენ მიწაზე გამხმარ ფოთლებთან ან მიწაში ამოთხრილ სურბელში. ორივე შემთხვევაში ობობას ბინას გამოუყენებს თავის ქსელს და იმით ბინას რბილი და თბილიც ხდება. ასეთი ობობანი სხვრდოს მტაცებლობით შოულობენ. ზოგი მთაცანი ფეხ-მარჯა და სწრაფთ მსკუნაჯი. გარდა ამის ისინი მტაცებელი იკვებებიან, ამიტომ არც ისეთი ფეხ-მარჯაბა სწრაფით, რომ მტელი დაჰქონონ და თავი გამოიკვებონ.

სოფლ უფრო მკით ნაწილი ობობას ვაგნთ გარდა ბინის იკეთებს მწერის საჭერ აბლაბუდას. უკვლედა ყველა ვაგნი ერთგვარით და ერთხანით ვერ ქსოვს თავს.

ვის ქსოვილს, აბლაბუდას. ამიტომ აბლაბუდა ბუკონი და ბუკონი. ეგვიპტის აბლაბუდას აწერის: თვისა აქ ამ ვამთ არც ადგილია და არც დრო. ამიტომ ავწეროთ მხოლოდ

იალქინანი აბლაბუდა.

ასე წოდებული იალქნინი ახლბუდა, რომლის მოქსოვა ფრიად რთული და სამკლავია. ასეთ ახლბუდას შუა გულზე გასწვრივ მოთავსებული აქვს იალქნის წებოდან ამოხსნილი, ქვემოდან კი შეზნეილი. იალქნიდან აღმართული გატარებულია ძაგები, რომელთა სპეციალური თვით იალქანი და მთელი ახლბუდაც მიკრული და მიმარტულია სეზე, ან ქაბზე, ან ალახზე. ამ გარდა რომ მოამზადებს ქსოვილს ობობა, მერმე თვით იალქანზე იწყებს სიარულს, რათა იალქანი უფრო სქელი და მტკიცე ქსოვილი გამოიღოს. ამას შემდეგ იალქნის ქვემოდან თავ შესაფარს გაიკეთებს და იქ იწყებს უზრუნველას. ყოველი ძაგი ახლბუდასი იმ სერხითა და მოსახრებით არის გატარებული, რომ ყოველი სულ მცირე მოძრაობა კი ადვილით და სისწრაფით გადაეცეს გრძელად იღობს. მთელი მთელი ახლბუდასი სიგრძეზე შეიარება თუ არა ქსოვილი, რათა თავის თავ-შესაფარისაგან გამოადის და მიკრულია ქსოვილი გამოეღოს მწერს, რომელსაც გამოაწერს. თუ ქაბმა, ან მწერმა, ან რამეა შემთხვევით ქსოვილს ძაგი სადმე გაწვიტა, ობობა მშინვე შეკეთებს მას. საქსოვ მასდას ობობა თავისივე სხეულში ამხადებს, ასე წოდებულ საბოლოოდ ღერილაში. საბოლოოდ დგრილა მუცელზეა მოთავსებული და რიგით რამდენიმეა. როცა ობობა გლანტებს ჩაუჭერს დგრილას, იქიდან გამოაქვსავე მწეავე სითხე, რომელიც ჭარბე შრება და მკრდება, და ამნაირთ ახლბუდასი ძაგს იალქა.

ხელს მოკვიდება, შეკუდავი და შევიქნ ნულა, წუნა...

რაც უნდა ქება, რაც დამბროთა, სიბრწყინილია შინთვის, თვარს, გაბრალები, რა ღონა, ეს ბუნებამ დაამყარა!..

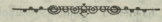
კრახს განმრედი, ჩემო ბელო, ან მუწეო წარა-მარა!..

ფუ; შერცხუნა და თავს ლაფი, ვინც მე შენ თავს გადამყარა!..

ან ვიტყვებ, ჩემო ბელო, ან ვიტყვებ არა, არა!..

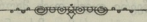
ჩემი საქმე სამუდამოთ ანც გამქრალა, ანც წამდარა!..

ფანდი.

მგზავრის შენიშვნები.

(ეჭო მ ა შ ი) *

ვ ი ტ ი რ ი

რ ვიტყვებ, ჩემო ბელო, ან ვიტყვებ არა, არა!.. ჩემი საქმე სამუდამოთ ანც გამქრალა, ანც წამდარა!..

ან მუწევი, ჩემი მტრე...
ტკბილ ცხოვრებას ან მაქვს, მარტულს იქიდა ან მიქრება და ნუგეშით ესერ გამარა!..

ნუ, ნუ ფიქრობ დამიძონო და გამტეხო ასე ჩქარა!.. გული ჩემი კლდა სალი, ან აშინებს მას მუქარა!..

რაც მკლავი, თვით მე ვინც, მტრამს, რაც ვარ, ის ან გამარა!..

სეთი მაგალითები მოგზაურთა სხვადასხვა ხალხების ცხოვრების აღწერილობაში მრავალთ მრავალი მოიპოვება და ყველა ესენი იმის მაჩვენებელია, რომ ძველთ სტუმართმოყვარეობა ძალიან გავრცელებული ყოფილა და ხალაუ ვაერცულეზულია იმ ხალხთა შორის, რომელნიც განათლება-განვითარების მხრით უკან ჩამორჩენილი არიან. არა თუ მართო სტუმართმოყვარეობა, არამედ ბევრი სხვა სიმპატიური მხარეებიც, როგორც არის: მოყვასის სიყვარული, მეგობრობა, ამხანაგისთვის თვის დადება, შებრალება, დახმარება და სხვ. ასეთ ხალხებში ძალიან იყო და არის განვითარებული, ასე რომ ჩვენი დროს ესრეთ წოდებული ქველ-მოქმედება სრულიად განათლების“ გამოკონილი არაა...
რასაკვირველია, ამას დამტკიცება არ უნდა, რომ სტუმართ მოყვარეობა, საზოგადოთ, სტუმრის მღება და პატივის ცემა მეტათ სიმპატიური თვისებაა. ევროპიელსაც, თუმცა იგი პრაქტიკულათ, თავის ცხოვრებაში სტუმრობის წინააღმდეგია, თეორიულათ მინც სტუმართმოყვარეობა საქმეზრ თვისებათ მიანიხა...

*) იხ. „ქველი“, № 39.

მაგრამ აქ რალაც გაუგებარია, რალაც არეულია...
 ეგროზა ხომ განათლებული ქვეყანაა, იქ ცხოვრება
 წინ, ძალიან წინაა წასული; ეგროზა მაგალითია სხვა
 ქვეყნებისათვის. ეს ყველა კარგი. მაგრამ ეს როგორ
 მოხდა, რომ სტუმართ-მოყვარეობა, თუ იგი კარგი,
 საქმური თვისებაა, სწორეთ ეგროპაში, ამ განათლე-
 ბულ-გაბრწყინებულ ქვეყანაში ჩამქარა და და-
 ჩრჩენილა ისეთ ქვეყნებში, რომელთ ცხოვრების გან-
 ვითარება ეგროპასთან შედარებით გაცილებით უკა-
 ნა ჩამორჩენილი? გამოდის, რომ პრაქტისი არ ნი-
 შნავს ყოველი მხრით წინ სელას... რკინის გზა,
 ელექტრონი, ტელეგრაფი, ქარხნები, ფაბრიკები, მან-
 ქანები—ეს პროგრესია, მაგრამ სტუმართ-მოყვარეო-
 ბის, ვითარცა „სიმაჰტური თვისების“, ჩაქრობა კი
 —რეგრესია, უკამ სელა... როგორ მოხდა ეს? აე-
 ხსნათ.

II.

რომ ეს კითხვა სასებით აეხსნათ და შეეიგ-
 ნოთ, ამისთვის საჭიროა გავითვალისწინოთ ის სა-
 ფუძველი, ის მიზეზები რომლებსაც უნდა გამოეწვია
 თავდაპირველათ სტუმართ-მოყვარეობის წარმოდგომა
 და განვითარება.

ასეთ საფუძველათ მეცნიერებს ძველი დროის
 წარმოების წეს-რიგი მიაჩნია. იმ დროს, რომელზედაც
 ჩვენ აქ ლაპარაკი გვაქვს, საწარმოებო იარაღი იმდენ-
 ნათ განუვითარებელია, არ „შეუძლია ცხოვრების-
 თვის საჭირო მასალების მოპოება. ბუნება სასტიკია,
 ხოლო ადამიანის ძალა კი სუსტი. საჭიროა ძალითა
 შეერთება და საერთო ძალით ბრძოლა. ამიტომ ადა-
 მიანთა განვითარების პირველ საფეხურზე ჩვენ ვხე-
 დეთ სრულს კომუნისმს (ერთობას) წარმოებაში;
 ნადირობაში თუ თევზაობაში საზოგადოების ყველა
 წევრნი თანასწორად იღებენ მონაწილეობას. რა თქმა
 უნდა, როცა მეცეთან მიპარვის დროს დღი სიფრ-
 თხილვე და მოფიქრება საჭიროა, იქ ყველა ვერ მი-
 იღებს მონაწილეობას, არამედ რამდენიმე უფრო გა-
 მოცდილი და საქმის მკოდენი. მარა სამაგეროთ
 სხვები ამ დროს ტყის გარეშეშეა დაწან დაჩაჯებით
 და გამოდენილ ნადირს უთვალთვლებენ. როცა ნა-
 დირობა დასრულდება, ნაადირივე ყველა მონაწი-
 ლეთ შორის იყოფა და თითოეულს თვისი წილი
 უწევს, ასე რომ როგორც წარმოებას საზოგადოებრი-
 ვი მასიათისა, ისევე ნაწარმოების, ნადელოარის გა-
 ნაწილებაც ამ გვარად. აქ არ არსებობს წინააღმდე-
 გობა, განხეთქილება წარმოებისა და ნაწარმოების
 განაწილების ფორმათა შუა, ე. ი. რაბან ყველა ამ-
 გვართ იღებს მონაწილეობას წარმოებაში, ისევე

ყველა თანასწორათ სარგებლობს ნაწარმოებით. აქ
 მეტ-ნაკლებობა, დიდ-პატარაობა, შენ ჩემობა არ არ-
 სებობს. ადამიანები ერთათ მუშაობენ, ერთათ სჭამენ
 და სმენ, ერთათ დადიან, ერთათ მხიარულობენ, ერ-
 თათ იბრძვიან, ერთათ სარგებლობენ მოპოებული
 ქონებით. აქ ერთი განცალკევებული ადამიანი არა-
 ფერს არ ნიშნავს და არც შეუძლია მას განცალკე-
 ვებულთ ცხოვრება. ის მხოლოთ მაშინ არის უში-
 შრათ, როცა ამხანაგებშია, როცა საერთო ჭირსა და
 აღნიშნო მონაწილეობას იღებს. აქ მნიშვნელობა აქვს
 მხოლოთ მთელ საზოგადოებას, მთელ გროვას, ამ
 დროის ადამიანი თავის ამხანაგთან განშორებას ისე
 უფრთხის, როგორც სიკვდილს. ევლურისთვის საკუ-
 თარი საზოგადოებიდან გავდება სიკვდილს ნიშნავს,
 რადგან მას საზოგადოების გარეთ ცხოვრება არ შე-
 უძლია. ეს ისეთი სასტიკი სასჯელია, რომ ღმერთმა
 ძმის მკვლელს კანის უბრძანა მხოლოთ თავის სო-
 ფელს მოწარმებოდა, აგარეთვე დიდს მკვლელს
 ორესტს ესევე სასჯელი გადუწყვიტეს. „თავისიანე-
 ბიდან განდევნილს,—ამბობა პოეტო თეოგნისი,—არ
 ჰყავს ერთგული ამხანაგი და მეგობარნი და ამიტომ
 ასეთ განუღწავზე უფრო საშინელი სასჯელი არა
 არისრა ქვეყანაზეო“.

ასე მჭიდროთაა შეკავშირებული ევლური ადა-
 მიანი თავის საზოგადოებასთან. ამიტომ აქ ყველანი,
 ასე ვთქვათ, ერთ ეროსულს, ერთ პიროვნებას შეა-
 დგენენ. ერთ წევრი თავის თავს მეორისგან ვერ არ-
 ჩეებს. ვერ აცალკევებს, არამედ მასთან ერთათ, განუ-
 შორებლათ უნდა წარმოიღვინოს ხოლმე. ვთქვათ,
 ერთი საზოგადოების წევრმა ანდო მეორე საზოგა-
 დოების წევრს რაიმე ნიეთ: ნისიათ და დანიშნულ
 დროზე მიიდეგმა აღთქმული ფასი ვერ გაღებდა.
 მოვალეს უფლება აქვს მოსთხოვოს ვალი არა თუ
 მართო იმას, ვისაც მან ნიეთ მიჰყდა, არამედ ყვე-
 ლა მის თანამომეგებს. მისი წარმოდგენით მთელი
 საზოგადოება ვალდებულია ასეთი ვალი გადაიხადოს.
 ან, ვთქვათ, ერთმა გინმემ შეკლანა საერო ღმერთის
 კერპი; ამ შემთხვევაში ღვთის რისხვას ელოდება არა
 მარტო დამნაშავე, არამედ მთელი საზოგადოება. აქ
 კერძო პირის დანაშაულობა მთელი საზოგადოების და-
 ნაშაულობაა, როგორათაც მთელი საზოგადოების კუ-
 თენილება ყველაფერი, რასაც კი თითოეული წევრი
 მოიაზრებს და შეიმუშავებს.

ეგრძო საკუთრებაზე ამ დროის კაცს წარმო-
 გენა სრულიად არა აქვს. „ინდიელთა ძმური ურთი-
 ერთობაო,—ამბობს იესუიტო შარლეუა,—უძველთა
 იქიდან წარმოდგება, რომ მათ არ იციან თუ რა არის
 ჩუმი და შენა,—ეს, იოანე ოქროპირის სიტყვით, გა-
 ყინული სიტყვებო. ის დაშარება, ის ზრუნვა, რო-

მელსაც ისინი უწევენ ობლებს, ქერიებს, უძღუტო, სტუმართ პატივისცემა, ყველა ეს იმის შედეგია, რომ ყველაფერს, რაც მათ აქვთ, ისინი საერთო კუთვნილებათ სთვლიანო... ამსჯელ იმეორებს მეორე მოგზაური ლაოტანი: „ველურებმა არ იცინაო, — ამბობს ის, — თუ რას ჰქვია შენი და ჩემი, რადგან რაც ერთს ეკუთვნის, ის იმავე დროს მეორეს კუთვნილებაც არის. საზოგადოთ მათ არ იციან ავრტოვე ფულის ხმარება და თუ ხმარობენ ფულს, მხოლოთ ისინი, რომელნიც ჩვენს ქალაქებთან ახლოს ცხოვრობენ და ვაჭარსტანიებული არიანო. დანარჩენთ ფულის დანახვაც კი ვხარებათ. ფულს ისინი ფრანგების გველს (serpent des français) ეძახიან. იმათ საცერკლოთ მიხანიათ, რომ ქონება ზოგს მეტი ჰქონდეს და ზოგს ნაკლები და ვინც უფრო მდიდარია, იმას რომ მეტს პატეს ცემდენ, ვინემ ღარიბს, ...“... მართალია, იმათში არ მოიპოვებან მდიდრები, მარა აგრეთვე არც ღარიბნიო, ამბობს ევზენბერკი. ავთმყოფთ მოხელეთ, უსინთლოთ, დავრდამილთ ყოველთის შეუძლიათ მათში სახლი, სასმელ-საჭმელი და ტანისამოსი მოიპოვონ, როცა ეს მათ ესაჭიროებათ. თუ დაუკვირდებით კანაქლებს, იმათ ქონებას, დაინახათ, რომ ყველაფერი, რაც კი მათ გაჩნიათ, ბევრათ ნაკლებია იმაზე, რაც ჩვენში სულ ღარიბთ კაცის საკუთრებას შეადგენს; მარა, მიუხედავთ ამისა, რომის მცხოვრებმა არ იცის, თუ რა არის სიღარიბე: ეს შემეცნება მისთვის სრულიად უცხოა. მას არც კი შეუძლია წარმოიდგინოს, რომ სადმე ქვეყანაზე არიან ღარიბნი, რომლებსაც არ აქვთ სახლი, საჭმელი, ტანისამოსი... „როგორ შეიძლ ა ესო? ამბობს ის: თვითოეული ხომ სადმე დაბადებულა, მამასადამე მას ჰყავს მეგობრები, მას აქვს სამშობლო: რატომ ეს მეგობრები არ წაიყვანენ მას თავის სახლში და არ მისცემენ საჭმელ-სასმელს და ტანისამოსს?! ნუ თუ მათ არა აქვთ ერთმანერთის სიყვარულიო?!“

როგორც ვთქვით, ძველი დროის კომმუნელი ყველაფერს იყოფს თავის ამხანაგებთან ერთათ: ჭირს, ლხინს, ქონებას... დარჩენი მოგვითხრობს თავის მოგზაურობის აღწერილობაში ერთ ფუტეგელზე, „ველურზე“, რომელმაც ერთი საჩუქრათ მიღებული საბანი დაპლოჯა რ თავის ამხანაგებს დაურია... „მეულის უბრალო ნაჭერსაც კი ჰგლეჯენ და იყოფენ ერთმანერთში თანასწორათო“, ამბობს იგივე დარჩენი. კლუზაქის სიტყვით, „როგორც სადილი, აგრეთვე ყველაფერი საშხადისი, რაც კი მოიპოვება ესკომოსების სოფელში, საზოგადო კუთვნილებას შეადგენს. სანამდის საწოვავ არ გამოღვევიათ და უკანასკნელი ხორცის ნაჭერი მოგოვებათ, მანამდის ყველას აქვს მათში თავის წილის მარების უფლება და

განაწილების დროს ყველანი მიიღებიან ხალმე სახეში, განსაკუთრებით უშვილო ქერიები და ავთ-მყოფნი“...

ასე დიღირა პირველ ყოფილ კომმუნის წევრთ-შორის საზოგადოებრივი გრძნობა და კავშირი. მხოლოდ, მეგობრობა, ერთი მეორის დახმარება, შებრალებ-ბა, თანასწორობა — აი ამ ძველებურ კომმუნისტურ წეს წყობილებაშია დაბადებული. რომელიმე ველური „ბოშიშანელი თუ მდინარის პირათ უტყავდათ მექლარ ეეშას წააწყდა, თუნდა რომ შიშ-ლოთაც ჰყვედობდეს, ხელს არ ახლებს, იგი წაუთ თავის ამხანაგებთან, ნაპოვნს გააგებიებს, შემდეგ ყველანი მოიყრიან თავსა და საჭმელს ერთათ შეეკცევიან... თავის ამხანაგებს კომმუნელი არ უღალატებს, რომ თავის თავი დახსნას შიშშილისგან ან საზოგადოთ ვასაჭირიდან. დარჩენი მოგვითხრობს ასეთ ამბავს სამს ინდიელზე. ჩხუბს დროს ინდიელებმა გაუგზავნეს არაგუტინის (მეორესი) რესპუბლიკ-ს მპართელს სამი მოკაქული მოსალაპარაკებლოთ. მპართელმა სამივე დაუჭრა და უნდოდა მათგან მოჩხუბრა ინდიელების შესახებ ცნობები გამოეტყუა, მაგრამ მათგან ამავთ ცივი უარი მიიღო. გაჯავრებულმა მპართელმა ბრძანა — დაეხრითათ, დააყენეს ერთათ სამივე, თოფები დაუმიზნეს და უთხრეს, თუ ჩვენ კითხვებ ჰასუნს არ მოგეკმთ და არ გვეტყობთ საი-დუმლოს, დაიხრითათო. ორმა უარი თქვა, — „არ ვიცითო“ და დაპირტეს. შემდეგ მესამემაც მიუყო: „არ ვიცით“ და დაუმატა: „მესროლით! მე ვაქაკი ვარ და შემძლია საქებურათ მოგვედო!“ ასე და ამეკრათ არც ერთმა მათგანმა არ გასცა თავისიანები.

ამ ძველ დროს ეკუთვნის სტუმართ-მოყვარეობის გრძნობის წარმოადგომაც. თუ ჩვენ დროში სტუმართ-მოყვარეობა მხოლოთ „კარგ რამეთ, საქებურთ თუ სომხატურთ თვისებათა მიჩნეული, მაშინ წინააღმდეგ, ეს წვეულებრივი, უბრალო მოგლენას შეადგენდა და მეტ არაფერი. ასეთი ჩვეულება მაშინ თვით მატერიალურ, ცხოვრებაში არსებულ პირობებ-ბიდან გამომდინარეობდა. ინდიელს სწამს, რომ ღმერთმა ქვეყანა ყველას სასარგებლოთ გაჩინა და რაც რომ ქვეყანაზეა, ყველას საერთოთ უნდა ეკუთვნო-დეს; როცა ღმერთმა დედა მიწა დაასახლა და ტყე-ში ნადირი გაამრავლა, — ეს არა ერთის ან ორის სა-სარგებლოთ, არამედ საერთოთ, ყველას საბედნიეროთ მოიპოქედა. მართალიაო, სჯის ის, მე მოგ-ჰკალ ნადირი, მე მოვიტანე სახლში, მარა ის ნადირი, სანამ მე მოვეკლავდი, საერთო ტყეში იხრდებოდა; ის სიმინდი, რომელიც მე დავთესე, საერთო მიწაზე აღმოცენდა. მამასადამე, ყველა ეს საკუთრათ

მე არ მეკუთვინის, აზამედ საერთოა. სტუმარიც „სა-
ერთოს“, საზოგადოების რიცხვში ურევია და ამი-
ტომ ჩემი მონაჯართ მასაც შეუძლია სარგებლობა...
ასეთი შეხედულება დრო და ქამის განმავლობაში
თან-და თან გაუფართოვდა და თუ წინეთ საკუთარი
სოფლის, საკუთარ საზოგადოებაში მცხოვრებ სტუ-
მარს ერგებოდა ოჯახში მიღება და პატვის ცემა,
შემდეგ ყველა ეს სხვა საზოგადოებიდან, შორიდან
მოსულ სტუმარზედაც გავდიდა და გავრცულდა..

ბევრმა დრომ გაიარა, ბევრი ხალხი განვითარების
გზაზე წინ წავიდა, ძველებური კომუნისტური წეს-
წყობილება მიიშალა, მის მაგიერ საზოგადოებრივი
ცხოვრების სხვა ფორმები წარმოისდგა და განვითარ-
და, მარა ძველებური სტუმართ-მოყვარეობა კიდევ
დიდ ხანს ცოცხლობდა ადამიანის გონებაში და ჩვე-
ულებში, რადგან საზოგადოთ ერთხელ შეთვისებუ-
ლი, შეჩვეული იდეები და წარმოდგენანი მათი რეა-
ლური საფუძვლის დანგრევის და გაქრობის შემდეგ-
გაც რჩებიან ადამიანის გონებაში...

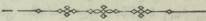
მაგალითათ, ჩვენ ქართველები, კომუნისტური
წეს-წყობილებას დიდი ხანია გამოეცილებივართ, მარა
სტუმართ-მოყვარეობა ასე თუ ისე ჩვენში კიდევ
არსებობს, თუმცა ძველებურთან შედარებით ძალ-
ან სუსტათ ზ მიღებულიათ: რაც დრო მიდის, თან-და თან
ჩვენც ეტოვებით ამ ჩვეულებას. ახლა ისე ძველებუ-
რათ აღარ ვეკიდებით მხარში სტუმარს, „არ ვაგ-
ლეჯთ კალთებს“, დიდ ხანს აღარ ემეცნებ-ვემუდარ-
ებით „შენი ჭირიმი, მოგვიცადე, პატრიე გვეცი,
რაც ლეთის და ბატონის წყალობა გვაქვს, მივირო-
თეთ ერთათ და ემიზიარულოთო“... ან თუ ხან-
დისხან ემეცნებით, დეპატივებით, ეს მხოლოთ შესა-
ხედათ, „ვალს ეიხლით“, და სტუმარმაც კარგათ უნდა
იცილდეს, რომ ყველა ეს მხოლოთ მოკონილა, ფა-
რისევედლორა და თუ წაეა და მოგვემარდება, ძალიან
მოხარულნიც ეიქნებით... თეთ ჩვენი ცხოვრება შე-
სამნივთათ იცილებდა და ამის შესაფერათ ჩვეულებაც
უნდა შეიცვალოს... ამ სტრიქონების დამწერს ახსოვს,
რომ გურიაში ხშირათ მონადირე მის მიერ ნანადი-
რევიდან თავის მეზობლებს წილს, „მოსაკითხს“ გა-
უგზავნიდა. დღეს კი ამგვარი აღარა ხდება, მონა-
დირემ ათაც ველოური ღორი ან შევლი რომ მოჰკ-
ლას ტყეში, თავის მეზობლებს ერთ პოკოსაც არ
გაუგზავნის... ან და: ეინ არ იცის, ჩვენში ქორწილ-
ტორილზე უზომო ხარჯო იც-ან და ძველათ კდევ
მეტრ ცოდნე. განსაკუთრებით ტორილზე. ათახზე მეტრ
სული შეიარებოდა და მასპინძელი ყველას უნდა
გამასპინძლებოდა, ე. ი. მიერთმა კარგი საკმელი,
კარგი სასმელი, „სატირალიდან“ დაბრუნებული ხალ-
ხი უფრო ხშირათ იმაზე ლაპარაკობდა, თუ როგო-

რი „წაგება“ ე. ი. მავარი ხარჯი ჰქონდა მასპინძელს,
როგორ „გააბატონსა“ ქირისუფალმა მიცვალდუ-
ლი... თუ ეინმე სიღარიბის გამო კარგ ჰურმარი-
ლიანობას ეერ გამოჩინდა, იმაზე გაიძახოდენ მოხუ-
ცი დედაკაცები: „ფუი, უფო! ამას ჰქეია, უფხლი, ქი-
რის უფლობა! ღვირ არ უფარგოდო!“.. ახლა კი,
ახლა ამა უყურეთ რას იწერება გურული კორეს-
პონდენტი: „... ახლა-ხან იჩინა თავი მავალითმა, რო-
მელმაც ნათლათ დავემიტყეცა, რომ ხალხი გძნობს
ქელების მავნებლობას... ამას წინეთ აქ იყო შემ-
თხვევა: ერთმა ოჯახმა უარ ჰყო ტორილზე ჩვეუ-
ლებრივი ქელები. საზოგადოების თითქმის უმეტესმა
ნაწილმა სისხარულით მიიღო ეს მოველები, ჩვეულებ-
რივი პატრიე სცეს მიცვალბულს, სასაფლაომდის
მიაცილეს და შემდეგ სადილისთვის (გასევენება თერ-
თმეტ სათზე მოხდა) ყველა თაე-თავის სახლში დაბ-
რუნდა. („სენ-ბ. ფურც.“ № 217). ასეთი ამბავი
ჩვენში 20—30 წლის წინეთ ეერ მოხდებოდა.

მარა ახლა დაუბრუნდეთ ეერობას...

ფ. პატრიევილი.

(შემაღვი იქნება).

ბერძენის პარტიკლი.

შირვანზადესი

(დასასრული) *

აფხულის დამლევს სმბატამ ერთხელ ცივათ
გამოუცხადა დედას, ხეალ ან ზეგ გზას უნ-
და შეეუდგო.

- რომელ ქალაქში?.. ჰკითხა დედა.
- წერილის მიიღო რუსეთიდან, ანუ, იქნება,
სახლვარ ვაგევიდან.

რომისიმე პასუხი არ მისცა, ერთხელაც არ ამო-
ოხრა, სახეც კი არ შეცვლია. ამ რამდენიმე დღეში
იგი გამხდარიყო, თეალები ჩიღრმავებოდა, ფერი
მთლათ დაქაჯავდა... ჩუმთ და მორჩილთ ჩაღუ-
ნა თავი, შევიდა თავის ოთახში და მთელი დღე იქ
გაატარა.

მეორე დღეს საღამოზე სმბატა ჩვეულებრივზე ად-
რე დაბრუნდა შინ, უბრძანა ვასპარას შეეკრა მისი
ტანისამოსი და უთხრა, ხეალ საღამოს გზას უნდა
შეეუდგე. ეტლის ბილეთი კდევაც ავიღო.

*) ის. „კვლედი“ № 39.

— მერე ქალბატონი? — ჰკითხა გაკვირვებით მსახურმა.

— რაო ქალბატონი?

— ავთ არის.

— ავთ არის? — შეჰყვირა სმბატამ, რომელიც ამართ ცდლობდა არ აღუღებებოდა.

— მთელი დღეა წეხს; ეუთხარო, ქალბატონო, წავალ, სმბატას ეიპარე და ექიმს შევატყობინოთ მითქი, მაგრამ არა ჰქნა... წეხს და ტარის... იქ მიდისარო? დემთრო ვიწველით, არ უთხრათ, ვასპარამ ჩამე მითხრათქო, თუ არა გამოჯავრდება.

რომისმე მართლაც ავთ იყო, იწვა და მძიმეთი ოხრავდა ბნელ ოთახში.

— რა დაგმართა, დედა, ავთ ხარ? ბნელაში რათ დარწმუნობარ? — ჰკითხა სმბატამ.

მის ბძანებთ ვასპარამ შემოატანა ანთებული ღამა. რომისმეხს ჰარი კვლისკენ მიგბრუნებინა, თავზე შავი შალი მოეხვია; უსანბოთ იწვა, ხელში რაღაც ეჭრა.

სმბატა ფრთხილათ მიუახლოვდა.

— შემომხედ, დედა, მე ვარ...

მისი ხმა თრთოდა, თრთოვნი მისი ხელებიც შინისა და სინიდისს ქენჯნისავან. რომისმე საჩქაროთ, — რასაკვირველია, რამდენათაც ღონე შესწევდა, — წამოდგა და დაჯდა ლოგინზე.

— შენა ხარ? — წარმოთქვა მან; ეტყობოდა, გონზე მხოლოთ ახლა მოვიდა, — ეჰ, არაუერია, თავი მტკიოდა ცოტათი, ახლა გამიარა.

და რომისმეხს საჩქაროთ და ფარულათ ბალიშ ქვეშ რაღაც დამალა.

— რასა ჰმალავ, მიჩენენ... გამოაშვირა შეიღმა ხელი ჭ ბალიშ ქვეშ დან ახლათ დამალული საგანი გამოიღო; ეს მისი განსვენებული ძმებისა ჭ მამის ფოტოგრაფიული სურათი იყო. ყურადღებით დააჩერდა სურათს სმბატა, მოიგონა ის ბედნიერი დღეები, როდესაც ყველა ესენი ცოცხლები იყვნენ, მოიგონა მათი სიყვარული რომსიძესადმი... ახლა ისინი აღარ არიან და დედის ნუქების მცემლათ დღეს მხოლოთ სმბატა დარჩენილა. ნუ თუ მოვალე არ არი მამისა და ძმების მაკერათ უყვარდეს დედა და ისე შესწიროს მას თავი, როგორც დედამ შესწირა მთელი თავისი სიცოცხლე შეგლის სიყვარულს?

სმბატამ თვალმით ააღა დედას მიპაჟიო. როგორ გამოკვირილა საწყალი ამ ბოლოს დროს, დამკვიწრარა, გაყვითლებულა, თითქმის ჩონჩხათ გადაქცეულა. ერთ წამს იგრძნო გულში ღრმა შეილობრივი სიყვარული, რომელშიაც შებრალევა და თანაგრძნობაც ერია. მან გამოართვა დედას მარჯვენა ხელი, სიყვარულით მიიჭრა ტუჩებზე და აღუღებულ დი ხმით წარმოთქვა:

— მამატიე, ჩემო დედა, ვიცი რომ ჩემს გამოხარ აგრე სედიანათ, შენი ავადმყოფობის მიზეზი მარტო მე ვარ... მაგრამ აი, მე შენთან ვარ და არ... მოგმორადები... არა გჯერა?..

სმბატა შევირდა თავის ოთახში და მაშინვე უკან დაბრუნდა ნაყიდი გზის ბილეთით ხელში.

— აი ბილეთსა ეხვე! შენ თვალ წინ ეხვე და აღარ წავალ..

დედა ზეზე წამოხტა და ხელში ხელი სტაცა.

— არა, მოიცა, თუ გიყვარდე, ნუ ვახვე! ძალიან კარგი გიქნია, რომ ავიღია, წადი, ქვეყანა ნახე, გონება გაეცხსება... გესმის თუ არა? გეხვევები, რომ წახვიდე. ეჰ, მე სულელი დედაც ვი ვარ, არ მესმოდა, გეწინააღმდეგებოდა... ახლა არხინათ იყავი, უშენოთ გაეძღებ, როგორ არა, გაეძღებ!..

ქალი მტკიცეთ ღამააკობდა, დაფარული უკმაყოფილებაც კი არა იმდა მის ხმაში. სმბატა არ წმუნებდა, ახლა თითონაც აღარა მაქვს არც სწავლის გაგძღვლების სურვილა და არც ტფილისადან გარეთ გასულია, მაგრამ ძნელი იყო რომისმეს დაჯერება. იგი სულ ამას იმეორებდა: სმბატა, ძალიან მეწყინება, რომ არ წახვიდე, მე მსურს, რომ უსათუოთ წახვიდეო.

მეორე დღეს სმბატა დაემზადა წასასვლელათ; რომისმე მზიარულათ იყო. სმბატას თვალში დედა წინა საღამოზე ბეგრათ უფრო ჯანსაღათ და მზიარულათ ჩანდა. ის ყველაფერში შეველოდა სმბატას, ცდლობდა რაც შეიძლება მეტი ტანსაცმელი გაეტანებინა თან და აძალებდა, უსათუოთ წავილა თან სხვადასხვა ნაირი საქმელები გზისათვის.

სმბატა დიდი სიამაუვნებით ასრულებდა დედის სულ მცირე სურვილსაც კი. ისე გატაცებული იყო თავისი აწინდელი ცხოვრების განზრახვებით, რომ ვერც კი აღწევდა იმ ღრმა და გამოუთქმელ სიყვარულს, რომელსაც დედა ძალ დატანებულ მზიარულობით ჰუარავდა და რომელიც ხანდახან გამოიხატებოდა მის თვალებში, ანუ ხელების კანკალოში.

რომისმე შეიღისთვის დიდებული საღილა მოამზადებინა. იქ დაესწრენ მისი და, ბაძაშვილა და სხვა ნათესაებები, რომელნიც მასულიყენ სმბატას გზის დასალოკავათ. დედები სმბატასთან ამტყუნებდენ რომისმეს იმაში, რომ ის თავის ერთ-ერთ შეიღს უცხუ ქვეყანაში უშვებს, რომისმე სიცილთ და ხუმრობით უპასუხებდა, ტფილისში სმბატასთვის ღირსეული საცოლენ არ არისო, სხვა ქვეყანას მიდის ცოლის შესართავთა და ჩქარა უკან დაბრუნდება ღამაშ ცოლიანათო.

სადილმა მზიარულათ ჩაიარა, ბეკრკელ დალი

ეს სმბატას საღვრებელი და გულწრფელი დაუ-
ლოცეს გზა. მოახლოვდა წასვლის საათი. გასაპამ
ნივთები წაიღო ფისტის სტანკაში. სმბატა დედას-
თან ჩაჯდა ეტლიში და წაიღო, მათ უკან გაჰყვენ ნა-
თესავეებიც. საშინელი სტელია... — რომსიმე ხშირ
ხშირათ იწმენდა შუბლზე ოვლს და თანაც ღრმით
ოხრავდა... სტანკაზე დედამ დიდი ყურადღებით გა-
შინჯა ის ეტლი, რომელსაც მისი შვილი უნდა წაე-
ყენა; ძალიან შეწუხდა რომ სმბატა ადოთხივე მზრი-
დან ღია ეტლიში უნდა ჩაჰდარაიყო, მერე ვინ იცის,
რა ხალხთან ერთათ, ხმა მაღლა კი არაფერი უთქ-
ვამს, კიდევ მოიწონა და შვილს უთხრა, კარგია
რომ დახურული ეტლის ბილეთი არ ავიღია ამ
სიტყეში.

მოახლოვდა გამოთხოვების საშინელი წამი.
მეეტლემ წამსვლელებს გამოუტყადა, ენაში ჩაძან-
დანი. სმბატა გადაეხედა დედას და დედა-შვილი დიდ-
ხანს არ მოშორებიან ერთმანეთს. ნათესაების რი-
გიც მოვიდა სმბატასთან გამოთხოვების.

ყველა დედაკაცებმა ტირილი დაიწყეს, გარდა ..
რომსიმეისი. ის აუშულოთებლათ იღიმებოდა...

მეეტლემ სმბატა ააქაზა. ყმწვილი კაცი ჩაჯდა
ერთ რუსის დედაკაც და ერთ მოხუც ურიასა
შუა; ურია ცდილობდა მეგობრული ნიშნები ეჩე-
ნებინა თავის თანამგზავრისთვის. მეეტლემ ცხენების
ადგილები ხელში მოიძარჯვა და კონდუქტორმა თა-
ვის ბუკი დაუტოვა. ცხენები დაიძირნ. სმბატამ ქუდი
მოიხიდა, რომ უკანასკნელათ გამოშვილობებოდა დე-
დას, რომელიც გაუნძრევლათ იღვა იმეე ალაგას
ეტლთან.

— შვილობით, — ტყბილი ღიმილით უთხრა მო-
ხუცმა ურიას ეტლის გარშემო მყოფ ხალხს, რომ
მეეტლიც მისი არც ნათესავეი, არც მოკეთე და არც
ნაცნობი არ ერთა.

ამდროს გაისმა ერთი საშინელი, გულააკლევი
ღრილი, რომელიც ყასბის დანის ქვეშ სასოწარ-
კეთილი იყო ჩის ბუაილის მოაკონება ადამიანს და
რალაც შვიი საგანი გაიშლართა დედამიწაზე სწორეთ
ეტლის წინ. ცხენები დაფხუნ, მარჯვენა ცხენმა კი-
ნალამ ფეხი დაადგა ძირს გაშლართულ ადამიანს
მკერდზე.

ყველა შეერთა და ჩითყენ მიპაპრო თვალე-
ბი. მეეტლეს მკრათ ეჭირა ხელში ცხენების აღვი-
რი. შემკრთაბმა სმბატამ ძირს დახედა... და მაშინ-
ვე მიხედა, რაშიაც იყო საქმე. დედამიწაზე, მის
ფეხქვეშ, მტვერში ევლო დედა მიისს უსულთ სხეუ-
ლი, ერთი დიდი შავი ნაფლეთიეთ. სმბატა სწრა-
ფათ გადმოხტა ეტლიდან, ფერ დაკარგული კანკა-
ლით მგარდა დედას, სტაკა მკლავში ხელი და შეჰ-
ყვირა:

— დელოო! ჩემო დელოო!..

დედა არ ინძროდა, სიცოცხლის ნატამლიც
არ ეტყობოდა მის გამზდარ, ნაცირსფერ სახეს. ნათე-
საებები მიეშველენ სმბატას, ასწიეს რომსიმეს უსულო
გვამი და ბალკონზე დადეს, სადაც ერთმა მგზავრთა-
განმა მუკით წყალი მოიტანა და დაუწყო რომსიმეს
პირზე სხურება. ატყდა საშინელი ალიაქოთი, ნათე-

საგმა დედაკაცებმა საშინელი წივილი-კივილი შეჰქმ-
ნეს. რომსიმეს და ხმა მაღლა მოსთქვამდა, ასე ეგო-
ნა, რომსიმემ სული განუტყვეოა. მკარამ ციგმა წყალ-
მა გაველოდა იქონია რომსიმეზე და გულწასულმა ნელ-
ნელა ასწია თვალბის ქუთუთოებში... შვილის სახე-
ლის წარმოთქმის უმალ ისეე დადუმდა და გულ წა-
სული დაცა სმბატას კალთაში.

— ბატონო, უცკრავათ, ჩვენ არ შეგვიძლიან
დაცა, — მოესმა სმბატას მეეტლეს ხმა.

მართლაც ეტლს არ შეეძლო დაცა, მგზავრე-
ბი უკვე იმდურებოდენ. აქ კი ჯერ უსულოსავეთ
გედლა საცოდავი დედა.

სმბატა გადაწყვეტით მიუბრუნდა მეეტლეს.

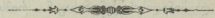
— ჩემი ნივთები გადმოაწყვეთ ეტლიდან...
რომსიმე სრულიად გონზე მოვიდა. იგი ეტლიში
ჩასვიდა და შინ წაიყენა. გზაზე სულ ამას იჩეე და:
— ნუ წახვალ, ნუ წახვალო!..

სმბატამ მოკლეთ უპასუხა. — როკარ შემიძლია
წასვლაო!..

მერე პირი მიბარუნა, რომ დეამალა დედისთვის
თვალბზე მომდგარა ცრემლები და ნელი ხმით
თავის თავისთვის მწუხარეთ წილაპარაკ

— ამ ძვირფასი ბორკილის დამსხვრევა შეუძ-
ლებელიაო...

და ტყბ-დავითიანცო.

შეხვედრის მასწავლებელი

№ 39. ფაზანვა და სკანდაინა.

დაბეჭდილი იყო	—	—	—	ტრასკეპი.
უნდა იყოს	—	—	—	ტრასკეპი.
დაბეჭდილი იყო	—	—	—	უგუბი.
უნდა იყოს	—	—	—	უგუბი.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.

Вышла въ свѣтъ и проглетя во всѣхъ извѣстныхъ
книжныхъ магазинахъ новая книга

ЮРІЯ КАЗИ-БЕКА.

„ВСЕГО ПОНЕМНОГУ“

ОЧЕРКИ И РАЗСКАЗЫ

Издание Іасе Рачвели

Цена 1 руб., съ пер. 1 руб. 25 коп.

Выписывающие изъ склада, С.-Петербургъ Екатеринин-
ская ул. д. № 6 — А. В. Лефевьеръ, за пересылку не
платить.